

Accession negotiations: rokovania o vstupe

V roku 1995 bolo rozhodnuté o začatí rokovaní s Cyprom. Napriek tomu, že žiadosti desiatich krajín strednej a východnej Európy boli podané na summite Európskej rady v Luxemburgu (december 1997), bolo rozhodnuté o postupe v dvoch fázach. 30. marca 1998 začali rokovania so šiestimi krajinami „prvej vlny“ (Cyprus, Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Poľsko a Slovinsko). Ostatné krajiny SVE (Bulharsko, Lotyšsko, Litva, Malta, Rumunsko a Slovensko) – tzv. krajiny „druhej vlny“ sa mohli ku krajinám „prvej vlny“ pripojiť vo februári 2000, po tom, ako bolo zrejmé, že ich reformy dostatočne pokročili.

Pred začatím rokovaní sa zhodnotila legislatíva každej kandidátskej krajiny, vypracoval sa pracovný program a definovala rokovacia pozícia. Potom sa začali príslušné rokovania vo forme bilaterálnych medzivládnych konferencií (EÚ/kandidátska krajina), počas ktorých sa stretávali ministri raz za pol roka a veľvyslanci každý mesiac. Politické a ekonomické reformy vykonané kandidátskymi krajinami sú pravidelne monitorované a hodnotené a ďalší postup rokovaní je podmienený dosiahnutými výsledkami.

Accession partnership: partnerstvo pre vstup

Partnerstvo pre vstup bolo so všetkými kandidátskymi krajinami (s výnimkou Cypru) uzavreté v roku 1998. Koordinuje podporu, ktorú poskytuje Európske spoločenstvo každej krajine SVE a stanovuje priority pre každý sektor v procese adaptácie na legislatívu Spoločenstva. Finančná pomoc Spoločenstva je podmienená splnením týchto priorít zo strany kandidátov.

Každá krajina potom vypracuje podrobný program pre prijatie *acquis* Spoločenstva s cieľom implementovať tieto priority, zaviazá sa dodržiavať harmonogram a zabezpečí ľudské a finančné zdroje potrebné pre jeho realizáciu. Tento program upravuje Komisia a príslušná krajina, ktoré spoločne určujú aj ekonomické priority.

Existujú tri finančné nástroje, ktorých cieľom je od roku 2000 podpora reforiem v krajinách strednej a východnej Európy (SVE) v rámci Partnerstva pre vstup:

- SAPARD
- ISPA
- PHARE

Additionality: doplnkovosť

je jeden zo štyroch princípov štrukturálnych fondov, ktorý bol posilnený revidovanými nariadeniami schválenými v júli 1993. Podľa neho pomoc Spoločenstva namiesto jej zníženia môže byť doplnená o príspevky členských štátov. S výnimkou zvláštnych dôvodov musia členské štáty zachovať verejné výdavky na každý Cieľ najmenej na takej úrovni, aká bola v predchádzajúcom období.

Agenda 2000: Agenda 2000

je akčný program schválený Komisiou 15. júla 1997, ako oficiálna reakcia na požiadavky summitu Európskej rady v Madride v decembri 1995. Predstavuje základný dokument rozširovania, reformuje spoločné politiky a informuje o budúcej finančnej osnove Únie po 31. decembri 1999. Agenda 2000 rieši všetky otázky, ktorým čelí Únia na začiatku 21. storočia. Jej súčasťou sú posudky Komisie na kandidátske krajiny.

Agenda 2000 má tri časti:

- 1) časť venovaná vnútornému fungovaniu EÚ, najmä reforme SPP a politike sociálnej a ekonomickej súdržnosti. Obsahuje tiež odporúčania, ako sa čo najlepšie vyrovnat' s rozširovaním a navrhuje zavedenie novej finančnej osnovy na roky 2000 – 2006;
- 2) navrhuje podporu predvstupovej stratégie zavedením dvoch nových prvkov: partnerstva pre vstup a rozšírenej účasti kandidátskych krajín na programoch Spoločenstva a mechanizme uplatňovania *acquis* Spoločenstva;
- 3) pozostáva zo skúmania vplyvu účinkov rozšírenia na politiky EÚ.

Tieto priority sa odrazili približne v 20 právnych návrhoch presadzovaných v roku 1998 Európskou komisiou. Na summite Európskej rady v Berlíne v roku 1999 sa dosiahla celková politická dohoda o legislatívnom balíku s výsledkom, že opatrenia boli schválené v tom istom roku. Pokrývajú štyri úzko súvisiace oblasti v období rokov 2000 až 2006:

- reforma spoločnej poľnohospodárskej politiky;
- reforma štrukturálnej politiky;
- predvstupové nástroje;
- finančná osnova.

Aquaculture: vodné hospodárstvo

je chov vodných živočíchov. V Európskej únii má tri hlavné zložky: chov morských rýb, chov morských kôrovcov a mäkkýšov a chov sladkovodných rýb. Základom produkcie Spoločenstva, ktorá v posledných rokoch neustále rastie, sú tieto štyri druhy: pstruh potočný, losos, lastúrniky a ustrice. Ľudia aktívne sa zaoberajúci chovom rýb však nadobudli veľké skúsenosti v identifikovaní dopytu po chovaných druhoch rýb a využili výhody technologického pokroku za posledných desať rokov na rozšírenie ponuky chovaných druhov rýb o morské ostrieže, pleskáča vysokého a kambalu veľkú.

Assistance: pomoc

Ide o formy pomoci poskytovanej prostredníctvom fondov:

- operačný program alebo jednotný programovací dokument;
- iniciatívy Spoločenstva (komunitárne programy);
- podpora pre technickú pomoc a inovačné opatrenia.

Budget: rozpočet

Všetky príjmy a výdavky Únie sú zaznamenané v rozpočte Spoločenstva na základe ročného odhadu. Prevádzkové výdavky, zahrnuté do implementačných titulov V a VI Zmluvy EÚ, však môžu predstavovať výnimku z tohto pravidla, udelenú členským štátom. V roku 1998 dosiahol rozpočet Spoločenstva celkom 91 miliárd € v záväzných položkách.

Rozpočet Spoločenstva je založený na niekoľkých princípoch, ku ktorým patrí:

- jednotnosť (všetky príjmy a výdavky sú uvedené spolu v jednotnom dokumente);
- ročné intervaly (rozpočtové operácie sa týkajú príslušného rozpočtového roku);
- vyrovnanosť (výdavky nesmú prevýšiť príjmy).

Komisia zodpovedá za predkladanie predbežného rozpočtu Rade, ktorá sa o zodpovednosť za rozpočet delí s Európskym parlamentom. Charakter výdavkov podmieňuje to, ktorá z týchto dvoch inštitúcií bude mať konečné slovo. Závisí to od toho, či sú výdavky povinné alebo nie. Avšak bez ohľadu na klasifikáciu výdavkov a rozdelenie právomoci, treba mať na mysli, že je to Európsky parlament, ktorý schvaľuje alebo odmieta konečnú verziu rozpočtu ako celok.

Od roku 1993 podlieha rozpočet medziinštitučnej dohode o rozpočtovej disciplíne a zlepšení rozpočtovej procedúry medzi Parlamentom, Radou a Komisiou. V roku 1998 Komisia prezentovala plán obnovy medziinštitučnej dohody z roku 1993, vzhľadom na skúsenosti získané pri jeho implementácii a konsolidovala všetky spoločné deklarácie a medziinštitučné dohody o rozpočte uzavreté do roku 1982.

Ako súčasť reforiem navrhovaných Komisiou v júli 1997 v Agende 2000 schválili členské krajiny novú finančnú osnovu, ktorá sa týka rozpočtu v rokoch 2000 až 2006.

Coastal area: pobrežná oblasť

je zvyčajne definovaná ako pás pevniny a mora, ktorého šírka závisí od charakteru životného prostredia a ľudskej činnosti súvisiacej s vodnými zdrojmi. Pri zohľadnení týchto dvoch faktorov môžu tieto oblasti zasahovať od pobrežia mora až ďaleko do vnútrozemia.

Cohesion Fund: Kohézny fond (Fond súdržnosti)

Podľa Článku 130d Zmluvy o ES bol Kohézny fond vytvorený v roku 1993 na zabezpečenie finančnej pomoci projektom v oblasti životného prostredia a dopravnej infraštruktúry. Finančné prostriedky z fondu sa poskytujú len štyrom najchudobnejším krajinám (Írsko, Grécko, Španielsko a Portugalsko), s cieľom redukovať rozdiely medzi ekonomikami členských krajín EÚ. V roku 1994 bolo financovaných 51 projektov. V rokoch 1993 až 1999 sa množstvo finančných prostriedkov prístupných z tohto fondu každoročne pohybovalo od 1,5 mld. € do 2,6 mld. €.

Comitology: „komitológia“

Podľa Zmluvy o vzniku Európskeho spoločenstva legislatívu na úrovni Spoločenstva implementuje Komisia (Článok 202 Zmluvy ES – predtým Čl. 145). Zvyčajne každý legislatívny nástroj upresňuje rozsah implementačnej právomoci udelenej Komisii, aj spôsob jej využitia Komisiou. Nástroj najčastejšie zároveň vytvára predpoklady pre Komisiu, aby využila pomoc výborov prostredníctvom postupu zvaného „komitológia“.

Výbory, ktoré sú diskusnými fórami, pozostávajú zo zástupcov členských štátov a sú riadené Komisiou. Umožňujú Komisii dialóg s národnými administrátormi pred schválením implementačných opatrení. Komisia zabezpečí, aby pokiaľ možno zohľadňovali situáciu v každej príslušnej krajine.

Procedúry, ktorými sa riadia vzťahy medzi Komisiou a výbormi, vychádzajú z modelov stanovených v rozhodnutí Rady (rozhodnutie o „komitológii“). Prvé rozhodnutie o „komitológii“ bolo vydané 13. júla 1987. S cieľom zohľadniť zmeny v Zmluve a najmä novú pozíciu Parlamentu v rámci kodifikačnej procedúry – ale tiež ako odpoveď na kritiku, že systém Spoločenstva je príliš rozsiahly – bolo rozhodnutie z roku 1987 nahradené rozhodnutím Rady z 28. júna 1999.

Nové rozhodnutie zabezpečuje, že Parlament môže dohliadať na implementáciu legislatívnych nástrojov schválených v procese kodifikácie. V prípade, ak legislatíva podlieha tomuto procesu, môže Parlament vyjadriť svoj nesúhlas s opatreniami navrhovanými Komisiou alebo Radou, ktoré sú podľa názoru Parlamentu nad rámec implementačnej právomoci uvedenej v legislatíve.

Rozhodnutie objasňuje kritériá uplatňované pri výbere výboru a zjednodušuje funkčné procedúry. Výbory vo svojich stanoviskách vychádzajú z navrhovaných implementačných opatrení pripravených Komisiou. Výbory sa rozdeľujú takto:

- Poradné výbory (advisory committees): predkladajú stanoviská Komisii, ktorá ich musí zohľadniť. Táto nepriama procedúra sa zvyčajne využíva vtedy, ak diskutované otázky nie sú citlivé z politického hľadiska.
- Riadiace výbory (management committees): ak opatrenia schválené Komisiou nie sú v súlade s názorom výboru (s podporou kvalifikovanej väčšiny), musí o nich Komisia informovať Radu, ktorá prostredníctvom kvalifikovanej väčšiny môže schváliť odlišné stanovisko. Tento postup sa zvyčajne používa v prípade opatrení súvisiacich s riadením spoločnej poľnohospodárskej politiky, rybárstva a hlavných programov Spoločenstva.
- Regulačné výbory (regulatory committees): Komisia môže schváliť implementačné opatrenia, len ak ich kvalifikovanou väčšinou schválili členské štáty zastúpené vo výbore. Ak takáto podpora chýba, navrhované opatrenia sa vrátia Rade, ktorá rozhodne kvalifikovanou väčšinou. V prípade, ak Rada nerozhodne, Komisia nakoniec schváli implementačné opatrenie zabezpečujúce, že Rada nebude konať kvalifikovanou väčšinou. Tento postup sa využíva v prípade opatrení súvisiacich s ochranou zdravia alebo bezpečnosti osôb, zvierat a rastlín a opatrení, ktorými sa menia a dopĺňajú nevyhnutné predpoklady základných právnych nástrojov.

„Komitológia“ stanovuje aj kritériá, ktoré v závislosti od diskutovanej problematiky, pomôžu legislatívnemu orgánu pri výbere príslušnej procedúry v právnej veci; znamená to uľahčenie schvaľovania legislatívy v procese kodifikácie.

V poslednom období schválila Komisia rozhodnutie, ktoré by malo podporiť transparentnosť systému. Od roku 2001 sa dokumenty Komisie budú registrovať vo verejnom registri. Konečným cieľom je využitie počítačov v rozhodovacom procese a publikovanie textov dokumentov predkladaných Parlamentu, ktoré nie sú utajované, v plnom znení na internete. Od roku 2000 zamýšľala Komisia publikovať ročnú správu, obsahujúcu súhrn aktivít za uplynulý rok.

Common transport policy: spoločná dopravná politika

Cieľom spoločnej dopravnej politiky je stanovenie spoločných pravidiel, uplatniteľných v medzinárodnej doprave do alebo z územia členských štátov alebo pri prechádzaní územiami jedného alebo viacerých členských štátov (Články 70 – 80 Zmluvy ES). Týka sa to tiež stanovenia podmienok, v rámci ktorých môžu prepravcovia, ktorí nie sú občanmi členských štátov, vykonávať činnosť v členských štátoch. V neposlednom rade pokrýva aj opatrenia na zlepšenie bezpečnosti dopravy.

So vstupom Amsterdamskej zmluvy do platnosti sa rozhodnutia vykonávajú podľa kodifikačného postupu (Článok 251 Zmluvy ES), po konzultácii s Ekonomickým a sociálnym výborom a Výborom regiónov. Stále však zostali niektoré špeciálne prípady:

- opatrenia, ktorých dopad je záväzný z hľadiska životnej úrovne, zamestnanosti a prevádzky dopravných zariadení sú schvaľované Radou a platia bez výnimky po konzultácii s Európskym parlamentom a Ekonomickým a sociálnym výborom;
- v prípade špecifických opatrení, súvisiacich s námornou a leteckou dopravou, sa Rada kvalifikovanou väčšinou rozhoduje, aký postup použiť na jednotlivých úrovniach.

Community initiatives: iniciatívy Spoločenstva, komunitárne iniciatívy

sú podporné alebo akčné programy, tvoriace doplnok funkcií štrukturálnych fondov v oblastiach so špecifickými problémami. Iniciatívy Spoločenstva sú navrhované a koordinované Komisiou a implementované na základe národnej kontroly. Predstavujú 5,35% z rozpočtu štrukturálnych fondov. Každá iniciatíva je financovaná výlučne jedným fondom.

- Interreg III podporuje cezhraničnú, nadnárodnú a medziregionálnu spoluprácu, t.j. vytváranie partnerstiev medzi hraničnými oblasťami, za účelom vyváženého rozvoja oblastí tvorených viacerými regiónmi (financovaný ERDF);
- Urban II sa zameriava na podporu inovačných stratégií na obnovu miest a zaostávajúcich mestských častí (financovaný ERDF);
- Leader+ má za cieľ podnecovať spoluprácu aktívnych činiteľov, pôsobiacich vo vidieckych spoločenstvách a ekonomikách a hľadať nové miestne stratégie udržateľného rozvoja (financovaný podpornou sekciou EAGGF);
- Equal sa snaží odstrániť faktory, spôsobujúce rozdiely a diskrimináciu na trhu práce (financovaný ESF).

Community Support Framework: rámce podpory Spoločenstva

koordinujú regionálne aktivity EÚ, v niektorých prípadoch štyroch štrukturálnych fondov (ERDF, ESF, EAGGF, FIFG) a Európskej investičnej banky. Projekty však v každom prípade musia byť zahrnuté do plánov vypracovaných národnými orgánmi, regionálnymi orgánmi a ich ekonomickými partnermi.

Compensatory allowances: kompenzačné platby

Táto forma podpory je určená pre farmárov a je zameraná na kompenzáciu za znevýhodnenie vzhľadom na obtiažne materiálne a klimatické podmienky. Tieto platby sú hlavným nástrojom EAGGF, špecificky zameraným na horské a arktické oblasti. Vzhľadom na podporu extenzívneho hospodárenia bola prémie za kus hovädzieho dobytku nahradená prémieou na hektár. Prémia je 200 € a môže byť vyššia, ale pri súčasnom rešpektovaní národného limitu. O tejto úprave, ktorá je dobrovoľná, rozhodujú národné orgány. Kompenzačné platby sa môžu vyplácať aj za udržateľné hospodárenie s lesmi. Táto podpora môže dosiahnuť najviac 120 € na hektár.

Coordinated strategy for employment: koordinovaná stratégia zamestnanosti

Amsterdamská zmluva zavádza koncepciu koordinovanej stratégie zamestnanosti, ktorá vychádza z integrovanej stratégie zamestnanosti, predloženej na summite Európskej rady v decembri 1994 v Essene.

V rámci tohto summitu boli členské štáty požiadané, aby navrhli viacročné programy zamestnanosti (MAPs) a predložili Komisii správy o ich implementácii. Tieto správy popisujú hlavné opatrenia, prijaté vládami v rámci uplatňovania ich viacročných programov za posledných 12 mesiacov; v niektorých prípadoch hodnotia dopad týchto opatrení na zamestnanosť a uvádzajú najvýraznejšie zmeny alebo nové iniciatívy v tejto oblasti.

„Essenská stratégia“ bola prehodnotená na summite Európskej rady v Madride (december 1995) a Dubline (december 1996), v oboch prípadoch na základe spoločnej správy Komisie a Rady, sumarizujúcej správy o implementácii MAPs. Vo Florencii (jún 1996) a Amsterdame (jún 1997) dostala Európska rada oveľa stručnejšiu predbežnú spoločnú správu.

So vstupom Amsterdamskej zmluvy do platnosti bola do Zmluvy ES zapísaná nová definícia zamestnanosti, ktorá zaviedla koncepciu koordinovanej stratégie a opatrení pre zamestnanosť. V praktickom vyjadrení to boli dve hlavné inovácie:

- Rada navrhuje každoročne opatrenia týkajúce sa zamestnanosti, ktoré sú v súlade so širokou líniou ekonomickej politiky. Robí to prostredníctvom kvalifikovanej väčšiny na návrh Komisie a po konzultácii s Európskym parlamentom, Ekonomickým a sociálnym výborom, Výborom regiónov a Výborom pre zamestnanosť;
- Rada môže členským štátom predložiť určité návrhy, na základe ich ročných prehľadov politiky zamestnanosti, a to prostredníctvom kvalifikovanej väčšiny a na základe odporúčania Komisie.

Summit Európskej rady v Amsterdame rozhodol, že príslušné opatrenia novej definície zamestnanosti by mali byť účinné okamžite a mali sa začať uplatňovať od júna 1997.

Development programmes: rozvojové programy

Každý členský štát uzatvára s Európskou komisiou dohodu, známu ako operačný program (OP) alebo jednotný programovací dokument (SPD). Tieto dohody pokrývajú niekoľko rokov a mali by ich zavádzať národné a regionálne orgány navrhované členskými štátmi. Tieto orgány tiež vyberajú špecifické projekty na financovanie. Európska komisia spolupracuje so zodpovednými orgánmi v monitorovacom výbore pre programy.

Economic and social cohesion: ekonomická a sociálna kohézia (súdržnosť)

Pôvod ekonomickej a sociálnej súdržnosti treba hľadať v Rímskej zmluve, kde je odkaz na preambulu o odstraňovaní rozdielov v rozvoji regiónov. Do 70-tych rokov sa to však neuplatňovalo, keďže Spoločenstvo prijalo opatrenia na koordináciu národných nástrojov a podporu dodatočných finančných zdrojov.

Tieto opatrenia sa následne ukázali ako neprimerané vzhľadom na situáciu v Spoločenstve, kde vznik vnútorného trhu, napriek očakávaniam, ešte prehĺbil rozdiely medzi regiónmi.

V schválenom Jednotnom európskom akte z roku 1986 bola za cieľ stanovená primeraná ekonomická a sociálna súdržnosť, ako aj jednotný trh. Pri príprave ekonomickej a menovej únie zabezpečila od roku 1988 právny základ pre činnosť Spoločenstva, aby sa stala ústredným pilierom komplexnej rozvojovej politiky.

Maastrichtská zmluva nakoniec zahrnula túto politiku do Zmluvy ustanovujúcej Európske spoločenstvo (Články 130a až 130e, v súčasnosti zmenené na 158 – 162). Je to výraz solidarity medzi členskými štátmi a regiónmi Európskej únie. Znamená vyvážený a udržateľný rozvoj, zmenšenie štrukturálnych rozdielov medzi regiónmi a krajinami a rovnosť príležitostí pre všetkých jednotlivcov. Prakticky sa to dosiahne prostredníctvom množstva finančných operácií, v podstate prostredníctvom štrukturálnych fondov a kohézneho fondu.

Európska komisia musí každé tri roky predkladať správu o pokroku v dosahovaní ekonomickej a sociálnej súdržnosti a o tom, ako k tomu prispievajú rôzne opatrenia uvedené v Zmluve. Budúca ekonomická a sociálna súdržnosť je jednou z hlavných otázok, ktorými sa zaoberala Agenda 2000 (predstavená 15. júla 1997), a to najmä kvôli finančným vplyvom. Bola to druhá najväčšia rozpočtová položka Komisie v rokoch 1994 – 1999 (približne 35% rozpočtu). Jej význam potvrdila aj finančná perspektíva na roky 2000 – 2006.

Rozšírením by mali pribudnúť krajiny s národnými príjmami oveľa nižšími, ako je priemer Spoločenstva. Preto sa štrukturálna politika Spoločenstva v roku 1999 reformovala s cieľom zlepšiť efektívnosť rozpočtu a rozpočtová položka sa v rokoch 2000 – 2006 zvýši z 208 miliárd € na 213 miliárd €.

Plánované rozšírenie EÚ v máji 2004 prinesie pokles priemerného HDP na obyvateľa o 13% a prehĺbi regionálne rozdiely tak, ako žiadne z predchádzajúcich rozširovaní. Keďže 60% zaostávajúcich regiónov sa nachádza v budúcich členských krajinách, politika ekonomickej a sociálnej súdržnosti sa nevyhnutne posunie smerom na východ. Po roku 2006 sa bude musieť koncentrovať na kľúčové záujmy, zatiaľ čo sa budú naďalej podporovať regióny, ktoré nemajú ukončený proces konvergencie v reálnom vyjadrení (najmä Španielsko, Grécko a Portugalsko) a na geografické oblasti zápasiace so špecifickými štrukturálnymi problémami (oblasti s prebiehajúcim procesom reštrukturalizácie priemyslu, mestské oblasti, vidiecke oblasti, oblasti závislé od rybníctva a oblasti znevýhodnené z prírodného a demografického hľadiska).

Employment: zamestnanosť

je jedným z kľúčových záujmov členských štátov s vysokou nezamestnanosťou (v súčasnosti v EÚ dosahuje asi 11%). Vychádzajúc z bielej knihy Komisie o raste, konkurencieschopnosti a zamestnanosti z roku 1993, stanovil summit Európskej rady v Essene (9. – 10. decembra 1994) päť prioritných oblastí na podporu zamestnanosti:

- zlepšenie uplatnenia sa na trhu práce podporou odborného vzdelávania;
- zvýšenie intenzity rastu zamestnanosti;
- zníženie určitých pracovných nákladov;
- zvýšenie efektívnosti politiky pracovného trhu;
- skvalitnenie pomoci skupinám, najviac postihnutým nezamestnanosťou.

Rada a Komisia prezentovali spoločnú správu o činnosti ohľadom týchto piatich priorit na summite Európskej rady v Dubline (13. a 14. decembra 1996). Podobne aj Dohoda o zamestnanosti prezentovaná prezidentom Komisie v júni 1996, sa snaží mobilizovať všetkých zainteresovaných do pôvodnej stratégie zamestnanosti, vytvoriť zo zamestnanosti otázku spoločného záujmu na európskej úrovni a zahrnúť boj s nezamestnanosťou do strednodobej a dlhodobej vízie spoločnosti.

V Amsterdamskej zmluve je zamestnanosť zakotvená ako jeden z cieľov Európskeho spoločenstva. Spoločenstvu bola určená zodpovednosť za koordináciu stratégie zamestnanosti spolu s členskými štátmi. V súvislosti s tým bola do Zmluvy o ES zapísaná nová definícia zamestnanosti (Titul VIII), na základe ktorej:

- bude zamestnanosť zohľadnená v ostatných politikách Spoločenstva;
- budú koordinované mechanizmy stanovené na úrovni Spoločenstva (schválenie opatrení pre zamestnanosť Radou a kontrola ich implementácie v členských štátoch, vytvorenie poradného výboru pre zamestnanosť);
- vznikne možnosť pre Radu (prostredníctvom kvalifikovanej väčšiny) schvaľovať stimulačné opatrenia, vrátane pilotných projektov (ako doplnok k štrukturálnym fondom).

Mimoriadny summit o zamestnanosti sa uskutočnil 21. novembra 1997 a zaoberal sa zamestnanosťou, podnikaním, adaptabilitou a rovnosťou príležitostí. Členské štáty sa dohodli o presune opatrení súvisiacich s koordináciou ich politik zamestnanosti na rok 1998.

Na summite Európskej rady v Lisabone v marci 2000 sa hlavy štátov a vlád dohodli na nových strategických cieľoch Únie v budúcom desaťročí, a to stať sa najkonkurenčnejšou a najdynamickejšou ekonomikou vo svete založenou na poznatkoch, schopnou ekonomického rastu, s viac a lepšími pracovnými miestami a väčšou sociálnou súdržnosťou. Na dosiahnutie plánovanej úplnej zamestnanosti v Únii do roku 2010 (ako to stanovil summit v Lisabone) boli v januári 2003 stanovené ciele, týkajúce sa budúcnosti Európskej stratégie zamestnanosti: zníženie miery nezamestnanosti; podpora žien vstupujúcich na trh práce; podpora ľudí v dôchodkovom veku, aby zostali v pracovnom procese; podpora celoživotného vzdelávania; podpora podnikania a boj s nelegálnou prácou.

Enlargement: rozširovanie, rozšírenie

Pôvodne sa tento výraz používal v súvislosti so štyrmi vlnami nových členských krajín vstupujúcich do Spoločenstva. Šesť zakladajúcich členov – Belgicko, Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Luxembursko a Holandsko – sa doteraz rozšírilo o 9 nových členov, a to takto:

- 1973: Dánsko, Írsko a Veľká Británia
- 1981: Grécko
- 1986: Portugalsko a Španielsko
- 1995: Rakúsko, Fínsko a Švédsko.

Súčasná vlna rozširovania zmenila tento proces na jedinečnú príležitosť priniesť mier, stabilitu a prosperitu na celý európsky kontinent. Toto rozširovanie je bezprecedentné z hľadiska svojej veľkosti a rôznorodosti a týka sa desiatich kandidátskych krajín zo strednej a východnej Európy (Bulharsko, Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Poľsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko) ako aj dvoch stredomorských krajín (Malta a Cyprus) a Turecka.

Na summite Európskej rady v Kodani (12. – 13. decembra 2002) Komisia uzavrela rokovania s týmito desiatimi krajinami: Cyprus, Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Malta, Poľsko, Slovensko a Slovinsko, čím umožnila ich vstup do Únie 1. mája 2004. Cieľom Bulharska a Rumunska je uzavrieť rokovania načas, aby mohli vstúpiť do EÚ v roku 2007. Možnosť začatia rokovaní s Tureckom sa preskúma v decembri 2004.

Environment: životné prostredie

Cieľom environmentálnej politiky Spoločenstva je uchovávať, chrániť a zlepšovať kvalitu životného prostredia a chrániť zdravie obyvateľov. Zameriava sa tiež na šetrné a racionálne využívanie prírodných zdrojov a hľadá možnosti podpory na medzinárodnej úrovni zamerané na riešenie regionálnych a celosvetových environmentálnych problémov (Článok 174, predtým Článok 130r).

Tvorba politiky podlieha rôznym rozhodovacím postupom v závislosti od príslušnej oblasti. Za účelom zahrnutia cieľov uvedených v Článku 174, Rada:

- koná na základe kooperačného postupu, po konzultácii s Ekonomickým a sociálnym výborom, pokiaľ ide o rozhodnutia o vykonávaných opatreniach a implementácii programov;
- koná jednodhlasne, po konzultácii s Európskym parlamentom a Ekonomickým a sociálnym výborom, ak sa vyžadujú finančné opatrenia a opatrenia súvisiace s mestom a krajinou plánujúcimi využitie pôdy (s výnimkou odpadového hospodárstva a všeobecných opatrení) alebo ak je výrazne ovplyvnená voľba členského štátu v otázke energetiky (Článok 175(2), predtým Článok 130s(2)) (na základe tohto postupu môže tiež Rada definovať otázky uvedené v Článku 175(2), o ktorých rozhoduje kvalifikovaná väčšina);

- koná na základe kodifikačného procesu, po konzultácii s Ekonomickým a sociálnym výborom, ak ide o schválenie všeobecných akčných programov stanovujúcich prioritné ciele, ktoré majú byť dosiahnuté.

Amsterdamská zmluva zakotvila koncepciu „udržateľného rozvoja“, ako jeden z cieľov Európskej únie, zatiaľ čo požiadavkám na ochranu životného prostredia je prikladaný väčší význam v ostatných politikách Spoločenstva, najmä v kontexte jednotného trhu (Články 2 a 6 Zmluvy o ES).

Equal opportunities: rovnosť príležitostí

Dva kľúčové prvky všeobecného princípu rovnosti príležitostí sú zákaz diskriminácie na základe národnosti (Článok 12 Zmluvy ES, predtým Článok 6) a rovnaká mzda pre ženy aj mužov (Článok 141 Zmluvy ES, predtým Článok 119). Mali by sa uplatňovať vo všetkých oblastiach, najmä v ekonomickej, sociálnej, kultúrnej a v rodinnom živote.

Amsterdamská zmluva pridala k Zmluve nový Článok 13, ktorý posilnil princíp nediskriminácie, úzko súvisiaci s rovnosťou príležitostí. Podľa tohto nového Článku má Rada právomoc vykonať príslušné opatrenia v oblasti boja proti diskriminácii založenej na rozdielnosti pohlaví, rasovom alebo etnickom pôvode, viere alebo vierovyznaní, veku alebo sexuálnej orientácii.

Charta základných práv Európskej únie, schválená v decembri 2000, obsahuje kapitolu nazvanú „Rovnosť“, ktorá stanovuje princípy nediskriminácie, rovnosti žien a mužov a kultúrnu, náboženskú a jazykovú rôznorodosť. Obsahuje tiež práva detí, starších a postihnutých osôb. Pokiaľ ide o nediskrimináciu, Charta stanovuje, že: „každá diskriminácia založená na akomkoľvek základe ako napr. pohlavie, rasa, farba pleti, etnický alebo sociálny pôvod, genetické črty, jazyk, náboženstvo alebo viera, politické alebo akékoľvek iné názory, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálna orientácia je zakázaná.“

European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF): Európsky poľnohospodársky podporný a záručný fond

financuje spoločnú poľnohospodársku politiku EÚ. Jeho cieľom je zabezpečiť trhovú podporu a podporu štrukturálnych úprav v poľnohospodárstve. EAGGF sa skladá z dvoch sekcií:

- Podporná sekcia financuje opatrenia na cenovú podporu a exportné refundácie zaručujúce farmárom stabilné ceny;
- Záručná sekcia financuje subvencovanie racionalizačných systémov, modernizáciu a štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve.

European Regional Development Fund (ERDF): Európsky fond regionálneho rozvoja

je zameraný na pomoc pri odstraňovaní rozdielov medzi regiónmi Spoločenstva. Fond vznikol v roku 1975 a financuje rozvojové projekty v chudobnejších regiónoch. Z hľadiska finančných zdrojov je ERDF najväčším zo štrukturálnych fondov EÚ.

European Social Fund (ESF): Európsky sociálny fond

vznikol v roku 1960 a je hlavným nástrojom sociálnej politiky Spoločenstva. Zabezpečuje finančnú pomoc v oblasti odborného vzdelávania, rekvalifikácie a systémov vytvárania pracovných miest. Približne 75% schválených finančných prostriedkov je určených na riešenie nezamestnanosti mladých ľudí. Zvýšením rozpočtových zdrojov v rámci balíka Delors II sa vykonali zmeny v sociálnom fonde a záujem sa presunul na nové ciele,

zlepšujúce fungovanie trhov práce a pomoc pri opätovnej integrácii nezamestnaných do pracovného procesu. Ďalšie aktivity sa budú zaoberať rovnosťou príležitostí, pomocou pracovníkom adaptovať sa na zmeny v odvetviach a zmeny v systéme výroby.

Financial Instrument for Fisheries Guidance (FIG): Finančný nástroj pre rybolov

Od roku 1994 sa FIG spojil s nástrojmi Spoločenstva pre rybárstvo. Uplatňuje sa v pobrežných oblastiach a jeho hlavným cieľom je zvýšiť konkurencieschopnosť štruktúr a životaschopnosť podnikania v odvetví rybolovu, pri súčasnom zachovaní rovnováhy medzi kapacitou rybolovu a dostupnými zdrojmi.

Financial perspective 2000 – 2006: Finančná perspektíva na roky 2000 – 2006

tvorí osnovu výdavkov Spoločenstva počas niekoľkých rokov. Je výsledkom medziinštitučnej dohody medzi Európskym parlamentom, Radou a Komisiou a naznačuje maximálny objem a zloženie predpokladaných výdavkov Spoločenstva. Komisia ho každoročne prispôbuje vzhľadom na ceny a vývoj hrubého národného produktu (HNP) Spoločenstva. Treba však poznamenať, že finančná perspektíva nie je viacročným rozpočtom, keďže ročná rozpočtová procedúra zostáva nevyhnutnou na určenie skutočného množstva výdavkov a rozdelenie v rámci rôznych rozpočtových položiek.

Doteraz boli uzavreté tri medziinštitučné dohody tohto typu, prvá v roku 1988, druhá v roku 1992 a tretia v roku 1999:

- finančná perspektíva na roky 1988 – 1992 (balík Delors I);
- finančná perspektíva na roky 1993 – 1999 (balík Delors II);
- finančná perspektíva na roky 2000 – 2006.

Finančná perspektíva na roky 2000 – 2006 je súčasťou novej medziinštitučnej dohody, ktorá je základom finančného balíka Agendy 2000. Táto dohoda, ktorá získala politickú podporu na Berlínskom summite v marci 1999, by mala umožniť Únii prijať nových členov a súčasne posilniť svoje politiky pri zachovaní prísnej finančnej osnovy.

Finančná perspektíva stanovuje referenčnú osnovu na obdobie siedmich rokov (2000 – 2006). Napriek tomu, že nemôže obsahovať výdavky súvisiace s novým rozširovaním skôr, ako sa toto uskutoční, má tri črty zaujímavé z hľadiska rozširovania:

- financovanie poľnohospodárstva je rozšírené o novú politiku rozvoja vidieka, veterinárne opatrenia a predvstupové poľnohospodárske nástroje a určitá čiastka zostáva na rozširovanie;
- čiastka na štrukturálne fondy, určená pre 15 členských štátov, sa bude od roku 2002 postupne znižovať koncentráciou priorít na oveľa menší počet regiónov. Štrukturálne činnosti tiež zahŕňajú nové predvstupové nástroje;
- čiastka určená na zahraničné aktivity sa ročne zvýši o 2%, takže pokryje zvýšenie predvstupovej podpory v rámci programu PHARE. Navyše čiastky poskytované na predvstupovú podporu sa nezmenia (PHARE, ISPA, SAPARD), bez ohľadu na počet kandidátskych krajín, ktoré sa v rokoch 2000 – 2006 stanú členskými štátmi Európskej únie. Zdroje sa musia sústrediť na krajiny, ktoré to najviac potrebujú.

Rozpočtová disciplína umožní udržať súčasnú hornú hranicu výdavkov, čo je 1,27% z HNP Spoločenstva, do roku 2006.

Fraud: podvody

Boj proti podvodom a korupcii spočíva na dvoch odlišných právnych základoch, pričom oba boli zmenené a doplnené Amsterdamskou zmluvou:

- Článok 29 Zmluvy EÚ vyzýva na „užšiu spoluprácu medzi politickými silami, colnými orgánmi a ostatnými kompetentnými orgánmi v členských štátoch, a to priamo aj prostredníctvom Europolu“;
- Článok 280 Zmluvy ES sa týka aktivít ovplyvňujúcich finančné záujmy Spoločenstva. Tu má Rada a Európsky parlament právomoc schváliť opatrenia v rámci kodifikačného procesu po konzultácii s Dvorom audítorov.

Konvencia o ochrane finančných záujmov Spoločenstva bola podpísaná 26. júla 1995 ako nástroj v rámci tretieho piliera. Jej základným cieľom je, aby v trestnom práve všetkých členských štátov existovalo opatrenie na boj proti podvodom, ohrozujúcim finančné záujmy Spoločenstva. Od roku 1988 riešil tento druh podvodov orgán Európskej komisie zabraňujúci podvodom (UCLAF), ktorý bol 1. júna 1999 nahradený Európskym úradom na boj proti podvodom – OLAF. Kvôli posilneniu činnosti Spoločenstva v boji proti podvodom navrhla Európska komisia na medzivládnej konferencii vo februári 2000 zavedenie právneho základu zmlúv, stanovujúcich systém pravidiel týkajúci sa kriminálnych právnych konaní v oblasti nadnárodných podvodov a menovanie európskeho verejného prokurátora.

Global grants: globálne granty

Niektoré rozvojové opatrenia môžu tvoriť súčasť programu implementovaného sprostredkovateľským orgánom (miestny orgán, regionálna rozvojová agentúra, medzivládna organizácia a pod.) Tento orgán je navrhnutý členským štátom alebo regionálnym orgánom po dohode s Európskou komisiou.

Innovative actions: inovačné činnosti

Za účelom skvalitnenia stratégií regionálneho rozvoja zamýšľa Komisia podporiť najnovšie poznatky, ktoré ešte neboli primerane využité. Očakáva sa, že poskytnú regiónom priestor pre experimenty, ktorý tu niekedy chýba, ale musia splniť kritériá informačnej spoločnosti a prispieť ku konkurencieschopnosti ich ekonomík.

Komisia stanovila tri pracovné témy pre inovačnú činnosť ERDF v rokoch 2000 – 2006:

- regionálne ekonomiky založené na poznatkoch a technologických inováciách;
- e-EuropeRegio: informačná spoločnosť slúžiaca regionálnemu rozvoju;
- regionálna identita a udržateľný rozvoj.

Ďalšie inovačné činnosti sú plánované v oblasti zamestnanosti a vzdelávania (financované ESF) a odvetví rybolovu (financované FIG).

S rozpočtom vo výške 1 mld. €, ktorý predstavuje 0,5% z rozpočtu štrukturálnych fondov, programy inovačných činností financujú návrhy nových stratégií a experimentálnu fázu projektov. Ak sa počiatočná fáza preukáže ako uspokojujúca, projekty môžu byť zahrnuté do stratégií v rámci rôznych Cieľov.

Interreg III: program Interreg III

Táto iniciatíva Spoločenstva zahŕňa tri typy spolupráce: cezhraničnú, nadnárodnú a medzi regiónmi. Charakter činností oprávnených na čiastočné financovanie špecifikujú dve príručky. V rokoch 1994 – 99 Únia financovala iniciatívu Recite, ktorá sa týkala spolupráce medzi regiónmi, zahŕňajúcej najmenej tri členské štáty Európskej únie.

Integrated Coastal Zone Management (ICZM): Integrovaný manažment pobrežných oblastí

V rámci boja proti úpadku pobrežných oblastí Komisia v septembri 2000 navrhla Európsku stratégiu integrovaného manažmentu týchto oblastí. Hlavným cieľom návrhu bolo riešiť základné problémy, s ktorými zápasia pobrežné oblasti:

- chýbajúce informácie;
- slabá miestna účasť na projektoch vykonávaných v pobrežných oblastiach;
- slabá koordinácia medzi orgánmi zodpovednými za priestorové plánovanie.

V rámci tejto stratégie, ktorá si vyžaduje účasť členských štátov a všetkých zainteresovaných, Komisia zosúladí politiky Spoločenstva s primeraným a koordinovaným manažmentom pobrežných oblastí; zabezpečí sieť služieb dostupných tým, ktorí sú zodpovední za manažment pobrežia; podporí výskum a propagáciu pobrežných oblastí a podporí iniciatívy na všetkých administratívnych úrovniach.

Instrument for Structural Programmes for pre-Accession (ISPA): Nástroj pre predvstupové štrukturálne programy – ISPA

Podobne ako Kohézny fond, aj tento nástroj poskytuje kandidátskym krajinám, vstupujúcim do EÚ, čiastočné financovanie dopravných infraštruktúrnych projektov za účelom vzájomného prepojenia ich sietí, ako aj prepojenia s transeurópskymi sieťami a podporuje aj projekty zamerané na ochranu životného prostredia. Je financovaný čiastkou 1 040 miliónov € ročne v období od roku 2000 do dátumu vstupu jednotlivých kandidátskych krajín.

Leader: program Leader

je iniciatíva Spoločenstva v rámci štrukturálnych fondov, ktorá je zameraná na vidiecky rozvoj. Leader napomáha ekonomickému rozvoju vidieckych spoločenstiev v regiónoch s najslabšími štruktúrami. Zameriava sa najmä na podporu vidieckeho rozvoja, pomoc ľuďom pri rekvifikácii, propagáciu vidieckej turistiky, podporu malých, ale prosperujúcich firiem a propagáciu hodnotných poľnohospodárskych produktov.

Managing authority: riadiaci orgán

je akýkoľvek verejný alebo súkromný orgán, prípadne orgán na národnej, regionálnej alebo miestnej úrovni, menovaný členským štátom, alebo členský štát, pokiaľ sám vykonáva túto funkciu, ktorý riadi pomoc zo štrukturálnych fondov. Ak členský štát navrhne namiesto seba iný riadiaci orgán, musí určiť všetky formy svojho vzájomného vzťahu s riadiacim orgánom, ako aj vzťah riadiaceho orgánu s Komisiou. Riadiacim orgánom môže byť orgán, ktorý je súčasne platobnou agentúrou pre príslušnú pomoc, pokiaľ sa tak rozhodnú členské štáty.

Mountain areas: horské oblasti

Nariadenie 12 o EAGGF definuje horské oblasti ako:

- oblasti, kde sú vplyvom nadmorskej výšky veľmi obtiažne klimatické podmienky, ktoré značne skracujú pestovateľskú sezónu (minimálna nadmorská výška je 600 – 1 000 m a počet dní, kedy teplota neklesne pod bod mrazu kolíše v závislosti od jednotlivých členských štátov);
- oblasti s nižšou nadmorskou výškou, ale so strmými svahmi (spravidla viac ako 20% sklon), v ktorých využitie mechanizácie nie je možné alebo sa vyžaduje využitie veľmi drahých špeciálnych mechanizmov;

- oblasti, ktoré sa vyznačujú aj vyššou nadmorskou výškou, aj svahovitým terénom a účinkom kombinácie týchto dvoch nepriaznivých faktorov sa rovná účinku predchádzajúcich faktorov posudzovaných samostatne;
- oblasti ležiace severnejšie ako 62° severnej šírky (Fínsko a Švédsko) a určité príľahlé oblasti.

NUTS: NUTS

Nomenklatúra teritoriálnych jednotiek pre štatistické účely (NUTS) bola vypracovaná Európskym štatistickým úradom (EUROSTAT) za účelom vytvorenia jednotnej a súdržnej štruktúry teritoriálneho rozšírenia. V legislatíve Spoločenstva súvisiacej so štrukturálnymi fondmi sa používa od roku 1988.

Súčasná nomenklatúra rozdeľuje 15 krajín Európskej únie na:

- 78 NUTS teritoriálnych jednotiek úrovne 1: Nemecké spolkové krajiny; oblasti v Belgicku; Dánsku; Švédsku; Írsku; Walese a Škótsku; oblasti zaradené do výskumu priestorového plánovania ZEAT vo Francúzsku a ostatné väčšie regióny;
- 210 NUTS teritoriálnych jednotiek úrovne 2: samostatné oblasti v Španielsku; francúzske regióny a zámorské oblasti; belgické a holandské provincie; talianske regióny; rakúske spolkové krajiny; menšie nemecké administratívne jednotky v rámci spolkových krajín, atď;
- 1093 NUTS teritoriálnych jednotiek úrovne 3: Nomoi v Grécku; Maakunnat vo Fínsku; Län vo Švédsku; Kreise v Nemecku; francúzske oblasti; španielske a talianske provincie a pod;

Oprávnenosť pre Cieľ 1 je v podstate definovaná v súvislosti s NUTS úrovne 2; oblasti Cieľa 2 sa všeobecne definujú v súvislosti s NUTS úrovne 3.

Operational programme: operačný program

je dokument schválený Komisiou na realizáciu rámca podpory Spoločenstva a pozostáva zo stáleho súboru priorít tvoriacich viacročné opatrenia. Môže sa realizovať prostredníctvom presmerovania do jedného alebo viacerých fondov, do jedného alebo viacerých existujúcich finančných nástrojov a do Európskej investičnej banky. Integrovaný operačný program je operačný program financovaný viac ako jedným fondom.

Outermost regions: najodľahlejšie regióny

Patrí sem sedem „najodľahlejších regiónov“: Guadeloupe, Francúzska Guajana, Martinik, Réunion (štyri francúzske zámorské oblasti uvedené v Článku 299(2) Zmluvy o ES), Azorské ostrovy, Kanárske ostrovy a Madeira. Sú predmetom deklarácie priloženej k Zmluve.

Deklarácia uznáva, že tieto regióny trpia vzhľadom na veľké štrukturálne nevýhody a stanovuje, že zatiaľ čo sa ustanovenia Zmluvy ES a sekundárna legislatíva uplatňujú automaticky, je možné prijať aj špecifické opatrenia, týkajúce sa dlhodobej pomoci týmto oblastiam, keďže je tu reálna objektívna potreba takýchto opatrení na podporu ich ekonomického a sociálneho rozvoja.

Článok 299(2), ktorý bol zmenený a upravený Amsterdamskou zmluvou, umožňuje Rade prijať, prostredníctvom kvalifikovanej väčšiny, špecifické rozhodnutia o podmienkach uplatňovania Zmluvy, vrátane spoločných politík, v najodľahlejších regiónoch. Rada musí zároveň zabezpečiť, aby nebola narušená integrita a súdržnosť právneho poriadku Spoločenstva.

Own resources: vlastné zdroje

Vlastné zdroje sú príjmy z daní získané v Európskej únii na financovanie jej výdavkov, ktoré nesmú prevýšiť súčasné maximum 1,27% HNP Spoločenstva. Pôvodne bol rozpočet Spoločenstva závislý od finančného príspevku členských štátov. Avšak na základe rozhodnutia z 21. apríla 1970 bola získaná finančná samostatnosť a od 1. januára 1978 bol rozpočet Spoločenstva financovaný úplne z vlastných zdrojov. Tieto sú v súčasnosti tvorené štyrmi zložkami:

- poľnohospodárske clá a poplatky za cukor a izoglukózu: pozostávajú najmä z poľnohospodárskych ciel a, na základe spoločnej organizácie trhu s cukrom, produkčných a skladovacích poplatkov;
- spotrebné clá: pochádzajú z uplatňovania spoločných colných taríf na dovozy z tretích krajín;
- zdroje DPH: pochádzajú z uplatňovania paušálnej výšky zo základu DPH v každom členskom štáte (v roku 1999 dosahovala táto paušálna výška 1%, vyberané zo základu neprevyšujúceho 50% z HNP);
- „štvrtý zdroj“: bol zavedený v roku 1998. Ide o tzv. doplnkový zdroj, pretože sa stanovuje na základe príjmov z predchádzajúcich troch rozpočtových zdrojov. Je založený na HNP a uplatňovaní výšky stanovenej na základe rozpočtovej procedúry k celkovému HNP všetkých členských štátov.

V rozpočte z roku 2002 dosiahli príjmy EÚ 95,6 miliárd €, z ktorých 43% pochádzalo zo zdrojov HNP; 38,3% z DPH; 14,8% zo spotrebných ciel a 1,8% z poľnohospodárskych ciel.

Partnership: partnerstvo

je jeden z princípov štrukturálnych fondov, ktorý vyžaduje čo najužšiu možnú spoluprácu medzi Komisiou a príslušnými orgánmi na národnej, regionálnej alebo miestnej úrovni v každom členskom štáte, a to od prípravnej fázy až po realizáciu opatrení.

Paying authority: platobný orgán

je jeden alebo viacero národných, regionálnych alebo miestnych orgánov alebo subjektov navrhnutých členským štátom za účelom vypracovania a predkladania žiadostí o platby a prijímania platieb od Komisie. Členské štáty stanovujú všetky formy svojich vzťahov s platobnými orgánmi, aj vzťah týchto orgánov s Komisiou.

PHARE: PHARE – predvstupový program

Program PHARE bol navrhnutý v roku 1989 po páde komunistického režimu v strednej a východnej Európe. Je zameraný na pomoc krajinám v tejto oblasti pri obnove ich ekonomík. Pôvodne bol určený len pre Poľsko a Maďarsko, ale postupne sa rozšíril a v súčasnosti pokrýva 13 krajín strednej a východnej Európy (Albánsko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Česká republika, Estónsko, Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Poľsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko).

V období rokov 1995 – 1999 dosiahlo financovanie z PHARE približne 6,7 mld. € a pokrývalo 15 sektorov, z ktorých najvýznamnejších bolo týchto päť:

- infraštruktúra (energetika, doprava, telekomunikácie);
- rozvoj súkromného sektora a podpora podnikania;
- vzdelávanie, výchova a výskum;
- environmentálna výchova a jadrová bezpečnosť;
- reštrukturalizácia poľnohospodárstva.

PHARE je súčasne hlavným finančným nástrojom predvstupovej stratégie pre 10 kandidátskych krajín strednej a východnej Európy, ktoré žiadajú o členstvo v Európskej únii. Od roku 1994 sa problematika PHARE prispôbovala prioritám a potrebám každej kandidátskej krajiny.

Vylepšený program PHARE, s rozpočtom prevyšujúcim 10 mld. €, má na roky 2000 – 2006 konkrétne priority, a to:

- budovanie inštitúcií
- financovanie investícií.

Po návrhoch predložených Komisiou v Agende 2000 z júla 1997 boli pridané nové formy predvstupovej pomoci k tým, ktoré už boli poskytované z PHARE. Sú to:

- štrukturálne opatrenia na prispôsobenie úrovne ochrany životného prostredia a dopravnej infraštruktúry v kandidátskych krajinách úrovni v Európskej únii (ISPA)
- podpora pre poľnohospodárstvo (SAPARD).

Pre-accession aid: predvstupová pomoc

Značné investície sa vyžadujú na prispôsobenie noriem kandidátskych krajín, najmä ich environmentálnych a priemyselných noriem, za účelom ich zosúladenia s legislatívou Spoločenstva pri vstupe do Únie. Predvstupová pomoc, plánovaná na roky 2000 – 2006 pre krajiny strednej a východnej Európy, je kľúčovým prvkom stratégie Európskej únie smerom ku kandidátskym krajinám a skladá sa z dvoch hlavných zložiek:

- program PHARE financuje projekty potrebné na prispôsobenie administratívy kandidátskych krajín a ich právnych systémov a rozvoj ich infraštruktúry (10,5 mld. €);
- dva fondy pomoci vznikli na riadenie dodatočnej podpory pre poľnohospodárstvo (SAPARD – 3,5 mld. €) a infraštruktúry, najmä v oblasti životného prostredia a dopravy (7 mld. €). Fond určený na rozvoj infraštruktúry je „štrukturálny predvstupový nástroj“, ktorý bude plniť v kandidátskych krajinách rovnakú funkciu ako Kohézny fond v Španielsku, Portugalsku, Grécku a Írsku.

Partnerstvo pre vstup, uzavreté v roku 1998 s každou z desiatich kandidátskych krajín SVE, predstavuje hlavnú hybnú silu predvstupovej stratégie a slúži ako „kanál“ pre prúdenie rôznych typov pomoci.

Cyprus, Malta a Turecko dostávajú špecifickú predvstupovú pomoc. Nariadenie Rady (ES) č. 555/2000 zabezpečuje referenčnú čiastku 95 miliónov € na realizáciu opatrení v rámci predvstupovej stratégie pre Cyprus a Maltu (57 mil. € pre Cyprus a 38 mil. € pre Maltu). Táto čiastka je dostupná do 31. decembra 2004. Nariadenie (ES) č. 2500/2001, týkajúce sa predvstupovej finančnej pomoci pre Turecko, zabezpečuje špecifickú podporu vo výške 2 mil. €. Všetky kandidátske krajiny sa tiež môžu podieľať na predvstupovom nástroji Európskej investičnej banky (EIB). Dodatočná predvstupová pomoc pre Bulharsko a Rumunsko bola schválená na summite Európskej rady v Kodani (12. a 13. decembra 2002).

Pre-accession strategy: predvstupová stratégia

V roku 1989 Európska komisia zaviedla program finančnej pomoci zameraný na uľahčenie ekonomickej a politickej transformácie krajín SVE (program PHARE). V roku 1991 Komisia podpísala prvé asociačné dohody (tzv. Európske dohody) s krajinami SVE. Dočasné dohody boli uzatvorené za účelom okamžitého vytvorenia zóny voľného obchodu. Napriek obmedzeniam, ktoré sa zachovali pre poľnohospodárske produkty a produkty zo železa

a oceľ, je voľný pohyb tovarov v súčasnosti realitou v 26 krajinách Európy. Na základe Európskych dohôd Komisia navrhla v roku 1993 „štruktúrovaný dialóg“ medzi asociovanými krajinami a inštitúciami Únie formou stretnutí, kde by rôzni partneri mohli navzájom konzultovať. V decembri 1994 Európska rada na summite v Essene schválila predvstupovú stratégiu založenú na:

- prehĺbení vzťahov medzi asociovanými krajinami a inštitúciami Únie (posilnenie štruktúrovaného dialógu na úrovni parlamentu a vlád);
- rozvoji Európskych dohôd;
- schválení finančnej pomoci poskytovanej PHARE;
- príprave na začlenenie do vnútorného trhu.

Na summite Európskej rady v Luxemburgu (december 1997) bola navrhnutá posilnená predvstupová stratégia pre desať kandidátskych krajín SVE. Bola založená na:

- Európskych dohodách;
- partnerstvách pre vstup a národných programoch pre prijatie *acquis*;
- účasti v niektorých komunitných programoch, agentúrach a výboroch.

V tom istom roku bola navrhnutá špeciálna predvstupová stratégia pre Cyprus. V roku 1998 bola schválená stratégia pre Maltu a posledná stratégia sa pripravuje pre Turecko. Predvstupové stratégie pre Maltu a Turecko sú založené na:

- asociačných dohodách;
- partnerstvách pre vstup a národných programoch pre prijatie *acquis*;
- účasti v komunitných programoch, agentúrach a výboroch;
- špeciálnej predvstupovej pomoci;
- v prípade Turecka v posilnení politického dialógu.

Na summite Európskej rady v Kodani sa rozhodlo o podstatnom zvýšení predvstupovej pomoci pre Bulharsko a Rumunsko.

Programming: programovanie

je jeden z princípov štrukturálnych fondov, na základe ktorého sa tvoria viacročné programy rozvoja, ako výsledok procesu vedúceho k rozhodovaniu prostredníctvom partnerstva. Proces má množstvo štádií, výsledkom ktorých sú opatrenia vykonávané verejnými alebo súkromnými podporovateľmi.

Regulation: nariadenie

Nariadenia sú najzáväznejšou formou legislatívy Spoločenstva. Majú všeobecné uplatnenie, sú záväzné ako celok a priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch.

Rural development: rozvoj vidieka

úzko súvisí so spoločnou poľnohospodárskou politikou a opatreniami na podporu zamestnanosti. Preto sú podporné opatrenia v tomto odvetví tradične založené na rôznych právnych nástrojoch, podliehajúcich rôznym cieľom.

Za účelom úplnej súdržnosti sa prostredníctvom reformy SPP v rámci Agendy 2000 posilnili opatrenia na rozvoj vidieka, ktoré boli zapracované v samostatnom nariadení.

Tento nástroj zavádza integrovanú politiku udržateľného rozvoja vidieka, ktorá zabezpečuje väčšiu súdržnosť medzi rozvojom vidieka a cenovou a trhovou politikou SPP a podporuje

všetky stránky rozvoja vidieka prostredníctvom všetkých zainteresovaných subjektov na miestnej úrovni.

Rozvoj vidieka sa takto stal druhým pilierom poľnohospodárskej politiky. Svojim prepojením na poľnohospodárske činnosti a konverziu sa zameriava najmä na:

- modernizáciu fariem;
- bezpečnosť a kvalitu potravinárskych produktov;
- spravodlivý a stabilný príjem farmárov;
- environmentálne zmeny;
- doplnkové alebo alternatívne možnosti vytvárania pracovných príležitostí, ktorých ponuka by mala zabrániť úpadku vidieka a posilniť ekonomickú a sociálnu štruktúru vidieckych oblastí;
- skvalitnenie životných a pracovných podmienok a podporu rovnakých príležitostí.

Opatrenia na rozvoj vidieka, navrhnuté na dosiahnutie týchto cieľov, boli rozdelené do dvoch kategórií:

- opatrenia súvisiace s reformou SPP z roku 1992: skorý odchod do dôchodku, agro-environmentálne opatrenia, zalesňovanie a systém pre znevýhodnené oblasti (LFA);
- opatrenia na modernizáciu a diverzifikáciu fariem: investície na farmách, štartovacie systémy pre mladých farmárov, školenia, podpora investovania do spracovateľských zariadení a marketingu, doplnková podpora pre lesníctvo, propagácia a reštrukturalizácia poľnohospodárstva.

SAPARD: SAPARD – predvstupový nástroj (podpora predvstupových opatrení v oblasti poľnohospodárstva a rozvoja vidieka)

Jeho cieľom je pomôcť kandidátskym krajinám a pripraviť ich na účasť na SPP a vnútornom trhu prostredníctvom celého radu opatrení, súvisiacich s poľnohospodárskymi štruktúrami a rozvojom vidieka. Tieto opatrenia tvoria súčasť predvstupovej stratégie, vykonávanej na základe Partnerstva pre vstup medzi Komisiou a každou z kandidátskych krajín. So vstupom prvých kandidátskych krajín sa začnú čerpať prostriedky štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu, a to v závislosti od kapacity jednotlivých prijímateľských krajín efektívne využívať granty Spoločenstva.

Single programming document (SPD): jednotný programovací dokument

je jednotný dokument schválený Európskou komisiou a obsahujúci rovnaké informácie, ako sú uvedené v rámcovej podpore Spoločenstva a operačnom programe.

Structural funds: štrukturálne fondy

sú spravované Komisiou a určené na financovanie štrukturálnej podpory Spoločenstva. Finančná podpora zo štrukturálnych fondov zväčša smeruje do chudobnejších regiónov, za účelom posilnenia ekonomickej a sociálnej súdržnosti Únie, aby sa v rámci nej mohli naplniť ciele jednotného trhu.

Toto sú štyri štrukturálne fondy:

- Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF) – vytvorený v roku 1975 je najväčším fondom;
- Európsky sociálny fond (ESF) – vznikol v roku 1958, prispieva k integrácii nezamestnaných osôb a znevýhodnených skupín obyvateľstva do pracovného procesu, zväčša prostredníctvom financovania školení;

- Európsky poľnohospodársky podporný a záručný fond (EAGGF) takisto vznikol v roku 1958 ako finančný nástroj pre spoločnú poľnohospodársku politiku. Má dve sekcie: „podpornú“ a „garančnú“;
- Finančný nástroj pre rybolov (FIFG) bol vytvorený v roku 1993.

Rozpočet na regionálnu politiku Spoločenstva v období rokov 2000 – 2006 sa odhaduje na 213 miliárd €, a tvorí ho 195 mld. € na štrukturálne fondy a 18 mld. € na Kohézny fond. Predstavuje 35% z rozpočtu Spoločenstva a je takto druhou najväčšou rozpočtovou položkou.

Za účelom zlepšenia efektívnosti činnosti Spoločenstva v rokoch 2000 – 2006 „Agenda 2000“ navrhla extenzívnu reformu štrukturálnej politiky, ktorej finančný dosah bol stanovený na summite Európskej rady v Berlíne v roku 1999. Táto reforma zvýšila koncentráciu pomoci a zjednodušila postupy na jej pridelenie a riadenie znížením počtu prioritných cieľov na tieto tri:

Cieľ 1 (územný): prispieva k rozvoju a štrukturálnym zmenám v regiónoch, ktorých rozvoj zaostáva a ktorých HDP na obyvateľa je nižší ako 75% priemeru Spoločenstva. Ide asi o 50 regiónov Únie, ktoré sú domovom 22% obyvateľov EÚ. Do týchto regiónov sa investuje 70% dostupných prostriedkov;

Cieľ 2 (územný): podporuje ekonomickú a sociálnu konverziu oblastí so štrukturálnymi problémami, ktoré súvisia s ekonomickými zmenami, úpadkom vo vidieckych oblastiach a oblastiach závislých od rybolovu, problémových mestských častiach a geografických oblastiach s vážnymi prírodnými alebo demografickými problémami. V týchto regiónoch žije 18% obyvateľov EÚ. Smeruje sem 11,5% z celkového objemu prostriedkov zo štrukturálnych fondov;

Cieľ 3 (tematický): podporuje úpravu a modernizáciu politík a systémov vzdelávania, výchovy a zamestnanosti v regiónoch. Opatrenia financované v rámci Cieľa 3 sa uplatňujú v celej Únii s výnimkou oblastí, na ktoré sa vzťahuje Cieľ 1 – tam sú opatrenia v tejto oblasti zahrnuté v programoch zameraných na vyrovnanie sa ostatným regiónom. Na realizáciu Cieľa 3 sa vynakladá 12,3% z celkových prostriedkov.

Súčasne s tým existujú štyri komunitné iniciatívy zamerané na skúmanie nových foriem rozvoja a zaoberajúce sa špecifickými problémami. Tieto dostanú 5,35% z čiastky pre štrukturálne fondy:

- Interreg III;
- Leader+;
- Equal;
- Urban II.

Subsidiarity: subsidiarita

Princíp subsidiarity má zabezpečiť, aby boli rozhodnutia prijímané pokiaľ možno, v čo najužšom vzťahu k občanom a stabilné kontroly majú zistiť do akej miery je činnosť na úrovni Spoločenstva oprávnená vzhľadom na možnosti dostupné na národnej, regionálnej alebo miestnej úrovni. Konkrétne ide o princíp, že Únia vykoná len tú činnosť (okrem oblastí, ktoré spadajú výhradne pod jej kompetenciu), ktorá je efektívnejšia ako činnosť vykonávaná na národnej, regionálnej alebo miestnej úrovni. Je úzko spojený s princípmi proporcionality a nevyhnutnosti, ktoré vyžadujú, aby žiadna činnosť Únie nezasahovala do tej, ktorá je nevyhnutná na dosiahnutie cieľov Zmluvy.

Summit Európskej rady v Edinburgu (december 1992) definoval základné princípy stanovujúce subsidiaritu a pokyny pre výklad Článku 5 (predtým Článok 3b), ktorý zakotvuje

subsidiaritu v Zmluve ES. Jeho závery boli stanovené v deklarácii, ktorá je stále základom princípu subsidiarity.

Amsterdamská zmluva schválila celkový prístup, ktorý vychádzal z tejto deklarácie, v Protokole o uplatňovaní princíпов subsidiarity a proporcionality pridanom vo forme prílohy k Zmluve ES. Protokol okrem iného zavádza systematickú analýzu dopadu legislatívnych návrhov k princípu subsidiarity a využitie menej záväzných opatrení Spoločenstva, pokiaľ je to možné.

Subsidy: subvencie

sú podpory, ktoré udeľujú verejné orgány podnikom na špecifické účely hospodárskej politiky vo forme priamej finančnej podpory alebo daňových úľav a podobne. Subvencie môžu byť pridelené napr. na zachovanie podnikania alebo dokonca fungovanie celého odvetvia, na pomoc spoločnostiam pri prispôbení sa zmeneným podmienkam, podporu produktivity a rast podnikania a priemyslu. Subvencie, ktoré narúšajú konkurenciu, sú v EÚ zakázané. Výnimky sú prípustné, pokiaľ sú subvencie zamerané na zlepšenia v sociálnej, štrukturálnej a regionálnej oblasti.

Sustainable development: udržateľný rozvoj

Koncepcia udržateľného rozvoja zodpovedá ekonomickému rastu, ktorý uspokojuje spoločenské potreby vo forme blahobytu v krátkodobom, strednodobom a dlhodobom horizonte. Vychádza z predpokladu, že vývoj musí spĺňať súčasné potreby bez ohrozenia perspektív budúcej generácie. V praktickom vyjadrení znamená vytvorenie podmienok pre dlhodobý ekonomický rozvoj pri rešpektovaní životného prostredia. Kodanský svetový summit pre udržateľný rozvoj (marec 1995) zdôraznil potrebu boja proti sociálnemu vylúčeniu a potrebu ochrany zdravia obyvateľov.

V roku 1998 Cardiffský summit položil základy koordinovanej činnosti plánu Spoločenstva o zásadách ochrany životného prostredia. Komisia postupne predstavila celý rad dokumentov o integrácii životného prostredia do energetiky, dopravy, poľnohospodárstva, vnútorného trhu, rozvoja, priemyslu, rybárstva a hospodárskej politiky. Stratégia Európskej únie týkajúca sa udržateľného rozvoja bola schválená v máji 2001 a ďalší rozmer nadobudla schválením globálneho partnerstva pre udržateľný rozvoj v roku 2002.

V auguste a septembri 2002 sa v Johannesburgu konal svetový summit o udržateľnom rozvoji, na ktorom boli schválené nové ciele, pracovné programy a časové harmonogramy v oblasti vodohospodárstva, zdrojov rýb, oceánov, chemických látok, biodiverzity, energetiky, udržateľnej produkcie a spotreby a stratégií udržateľného rozvoja. Európska komisia sa zaviazala dosiahnuť ciele, ktoré siahajú ďalej ako tie, ktoré boli schválené v Johannesburgu.

Telecommunications: telekomunikácie

Vzhľadom na perspektívu finalizácie vnútorného trhu je liberalizácia telekomunikácií prioritou Európskeho spoločenstva od roku 1987 (Zelená kniha o rozvoji spoločného trhu pre telekomunikačné služby a vybavenie). V roku 1988 smernica umožnila predaj telekomunikačných terminálov prostredníctvom súťaže. Táto smernica bola v roku 1994 doplnená o podmienky týkajúce sa satelitného zariadenia.

V druhej fáze tohto vývoja, smernica schválená v roku 1990 liberalizovala telekomunikačné služby, s výnimkou hlasových telefónov. V roku 1994 bola rozšírená o satelitnú komunikáciu a vysielanie a neskôr v roku 1996 o siete káblovej televízie a mobilnú komunikáciu. Zároveň

bola v roku 1990 sprístupnená sieť otvorenej telekomunikačnej infraštruktúry a služieb. Bolo harmonizované schvaľovanie spoločných pravidiel umožňujúcich vstup nových operátorov na trh. V roku 1990 sa prostredníctvom smernice liberalizovali postupy pridelovania kontraktov v oblasti vodárenstva, energetiky a telekomunikácií.

V roku 1993 sa Rada rozhodla úplne liberalizovať služby hlasových telefónov do januára 1998. Luxembursko dostalo možnosť predĺženia lehoty o dva roky, a to vzhľadom na rozsah svojej siete. Výnimky do roku 2003 dostali Španielsko, Írsko, Grécko a Portugalsko. Komisia zároveň definovala koncepciu univerzálnej služby, podrobné podmienky a kvalitu služieb, princípy spoplatňovania a postup riešenia sporov.

Koncepcia „informačnej spoločnosti“ so svojim sprievodným prísľubom ekonomického rastu a vytvárania pracovných miest odštartovala v roku 1994. Odvtedy bola presadzovaná základná liberalizácia telekomunikačných štruktúr a umožnila rozvoj multimédií. V roku 1995 sa rozhodlo, že sa bude postupovať podľa rovnakých podmienok, ako v prípade liberalizácie služieb hlasových telefónov.

S cieľom zjednodušiť vytváranie pôvodného európskeho telekomunikačného trhu boli schválené rôzne iniciatívy na harmonizáciu noriem mobilných (jednotný európsky GSM štandard) a satelitných komunikácií a digitálna sieť integrovaných služieb (ISDN). Európske spoločenstvo tiež financuje výskumné programy v oblasti informačných technológií a vytváranie transeurópskych telekomunikačných sietí, a to vďaka Európskemu fondu regionálneho rozvoja a Európskej investičnej banke.

Territorial Employment Pact: teritoriálna zmluva o zamestnanosti

je dohoda medzi miestnymi partnermi, publikovaná v strategických dokumentoch a doplnená o operačné alebo finančné záväzky vykonávané každým z nich. Opatrenia musia podporovať vytváranie pracovných miest a hospodársky rozvoj. Zmluva môže byť navrhnutá pre mestá, vidiecke oblasti alebo miestny trh práce. Územie bude v podstate väčšie ako mesto, ale menšie ako región.

Trans-European networks: transeurópske siete

S cieľom využívať celkový potenciál jednotného trhu prispieva Spoločenstvo k rozvoju transeurópskych sietí (Články 129b – 129d Zmluvy o ES), ktoré sú cezhraničnými infraštruktúrami v oblasti dopravy, energetiky, telekomunikácií a životného prostredia. Vykonané opatrenia musia podporiť vzájomnú realizovateľnosť národných sietí a prístup k nim. V roku 1994 sa Európska rada rozhodla podporovať 14 prioritných dopravných projektov a 10 energetických projektov.

Transitional support: podpora transformácie

V roku 1999 bola hospodárska a sociálna situácia niektorých regiónov taká, že regionálna pomoc Spoločenstva v rokoch 2000 – 2006 nebola ďalej oprávnená. Bolo navrhnuté postupné zrušenie opatrení, aby sa zabránilo drastickému zníženiu pomoci v týchto regiónoch:

- regióny, ktoré boli oprávnené v rámci Cieľa 1 v rokoch 1994-99 budú ďalej dostávať podporu do konca roku 2005. Ak oblasti v týchto regiónoch spĺňajú kritériá nového Cieľa 2, budú naďalej dostávať podporu zo štyroch štrukturálnych fondov do konca roku 2006. Do tohto termínu budú ostatné oblasti naďalej dostávať pomoc z ESF (Cieľ 3) a prípadne z Podpornej sekcie EAGGF (vidiecky rozvoj) a FIFG (rybolov), ale nie z ERDF.
- oblasti, ktoré boli oprávnené v rámci Cieľa 2 (konverzia priemyslu) a Cieľa 5b (vidiecky rozvoj) v rokoch 1994-99 budú dostávať prechodnú podporu z ERDF do konca roku

2005. Budú tiež dostávať pomoc v rámci Cieľa 3 v rokoch 2000 – 2006 s možnou pomocou pre vidiecky rozvoj a rybolov.

Universal service: univerzálna služba

je koncepcia vyvinutá inštitúciami Spoločenstva. Zodpovedá súboru požiadaviek všeobecného záujmu, ktorému by služby, ako sú telekomunikácie a pošta, mali podliehať v celom Spoločenstve. Cieľom je zabezpečiť, aby všetci užívatelia mali prístup ku kvalitným službám za primeranú cenu.

Urban: program Urban

je jednou zo štyroch iniciatív Spoločenstva, ktorá sa bude realizovať v rokoch 2000 – 2006. Jeho činnosť sa zameriava na hospodársku a sociálnu regeneráciu miest a problémových mestských častí na podporu udržateľného rozvoja miest. Jeho financovanie v rokoch 2000 – 2006 dosiahne celkom 700 miliónov €. Ostatné tri iniciatívy sú Leader+ (rozvoj vidieka), Equal (rovnosť príležitostí) a Interreg (spolupráca cezhraničná, nadnárodná a medzi regiónmi).

Použité skratky:

DPH – daň z pridanej hodnoty

EAGGF – Európsky poľnohospodársky podporný a záručný fond

EIB – Európska investičná banka

ES – Európske spoločenstvo

ESF – Európsky sociálny fond

ERDF – Európsky fond regionálneho rozvoja

EUROSTAT – Štatistický úrad EÚ

EÚ – Európska únia

FIFG – Finančný nástroj pre rybolov

HNP – hrubý národný produkt

ICZM – Integrovaný manažment pobrežných oblastí

ISPA – predvstupový program

LFA – znevýhodnené oblasti

MAPs – viacročné programy zamestnanosti

NUTS – nomenklatúra teritoriálnych jednotiek za účelom štatistiky

OLAF – Európsky úrad na boj proti podvodom

OP – operačný program

PHARE – predvstupový program

SAPARD – predvstupový program pre poľnohospodárstvo

SPD- jednotný programovací dokument

SPP – spoločná poľnohospodárska politika

SVE – krajiny strednej a východnej Európy

UCLAF – orgán Európskej komisie zabraňujúci podvodom